

Wim Crouwel

door Max Bruinsma

Eind dit jaar gaat Wim Crouwel met pensioen, dat wil zeggen: hij wordt weer free-lancer.

De oprichter en ex-directeur van Total Design, ex-hoogleraar aan de Technische Universiteit Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam en ex-directeur van Museum Boymans-van Beuningen is er niet de man naar om 'in ruste' te gaan. Binnenkort opent in het Rijksmuseum Amsterdam het eerste post-pensioen werkstuk van Crouwel, de mammoettentoonstelling 'De Dageraad van de Gouden Eeuw'. Wim Crouwel is om twee - zeer verbonden - redenen beroemd en in sommige kringen verguisd: zijn compromisloos heldere, ordenende vormgeving, en zijn al even compromisloze verdediging, in woord en geschrift, van de waarden van het Functionalisme. Crouwels afscheidstentoonstelling in Museum Boymans-van Beuningen is wat dat betreft programmatisch: het jaar 1928 - het ijkpunt van de tentoonstelling - markeert het hoogtepunt van het Functionalisme en het geboortjaar van de samensteller.

Is de ontwerper die museumdirecteur werd, door zijn verhevigde omgang met de vrije kunst minder streng geworden? / At the end of this year, Wim Crouwel retires, which means that he again becomes a free-lancer. The founder and former director of Total Design, former professor at the Technical University at Delft and the Erasmus University and former director of the Boymans-van Beuningen Museum, is not a 'retiring' sort. His first post-retirement project, the mammoth 'Dawn of the Golden Era' exhibit, opens soon at the Rijksmuseum in Amsterdam. Wim Crouwel is famed - and in some circles reviled - for two closely connected reasons: his uncompromisingly clear and orderly design, and his equally uncompromising defense, in word and print, of the values of Functionalism. As far as that is concerned, Crouwel's farewell exhibit at the Boymans-van Beuningen is programmed: 1928, the date around which the exhibit revolves, was the high point of Functionalism and the birth date of its curator. Has the designer who became a museum director become relaxed through his intense encounter with the fine arts?

interview

portretfoto / photo
Nienke Terpsma

**'Ik ben een functionalist die teveel last
heeft van esthetiek.' / 'I am a functionalist who
has too much trouble with aesthetics.'**

**Inrichting van de tentoonstelling rond
Donald Judd in Museum Boymans-van
Beuningen / Installation of the Donald Judd
exhibition at the Boymans-van Beuningen
Museum.**

→ Crowwel: 'Gedurende de tijd dat ik hier in het museum zit ben ik er eigenlijk steeds feller op geworden: ik heb de neiging kunst en ontwerp steeds extremer los van elkaar te zien, ook al zijn de optische overeenkomsten vaak nog zo opvallend. Iemand als Frans Haks probeert dat weg te redeneren. Die beweert dat er geen enkele aanleiding meer is om nog verschil te zien tussen beeldende kunst en design. Maar als ik alleen al de mensen spreek - ontwerpers en kunstenaars - dan blijken ze zó verschillend gemotiveerd, de denkwereld is zó verschillend, dat ik alleen al op die grond weiger te geloven dat ze naar elkaar toe groeien. De aanleiding voor kunstenaars om beelden bijeen te brengen, komt vanuit een uitermate onafhankelijke individuele visie, bijna uit het onderbewuste, terwijl een toegepast ontwerp heel bewust gecreëerd is op grond van een aantal opgaven dat gesteld is, of dat men zich zelf stelde.'

Bruinsma: 'Is dat niet een wat ouderwets...'

Crowwel: 'Dat mag ouderwets zijn, maar nog altijd heel geldig!'

Bruinsma: '...wat ouderwets idee van kunst? Kunst komt voort uit onderbewuste zieleroerselen van...'

Crowwel: 'Ik blijf beweren dat beeldende kunst een strikt autonome aangelegenheid is. Dat brengt mij tot dat misschien wat ouderwetse standpunt: de beeldende kunst is een autonome aangelegenheid, zonder verantwoording tegenover de maatschappij. En de maatschappij moet maar zien wat ze daar mee doet en doet er soms heel veel mee. Dat vind ik nog steeds een geldig principe voor de beeldende kunst.'

Bruinsma: 'Ik vraag me af of het tegenwoordig nog wel zo nuttig is om die scheiding aan te brengen, omdat de noties van functionaliteit enerzijds en autonome uitdrukking van de vorm anderzijds, in elkaar over beginnen te lopen. De technische inhoud van een apparaat bij voorbeeld, heeft vaak weinig meer uitstaande met de vorm ervan. Functie moet dan op een andere wijze worden uitgedrukt.'

Crowwel: 'In die categorie produkten kom ik ook wel eens in de moeilijkheden. In mijn periode in Delft merkte ik dat er enorm tegen dat soort zaken werd aangehikt: wanneer de vormvrijheid zoveel groter wordt, worden de tactiele eigenschappen van een produkt veel belangrijker. Dat is voor ontwerpers een heel moeilijke materie. In Delft waren dat soort zaken aanleiding om zeer specifieke vormleer oefeningen te doen. Dan worden de tactiele en vormkwaliteiten plotseling nummer één. Maar om terug te komen op je vraag: ik ge-

loof ook wel dat design en beeldende kunst zich zeer dicht in elkaars buurt kunnen bevinden. Ontwerpers en kunstenaars kunnen er van beide kanten vlak tegen aan schurken, maar die lijn overschrijd je nooit! Die lijn is een nulpunt: aan de ene kant vriest het, aan de andere kant dooit het, maar het kan nooit vriezen en dooien tegelijkertijd! Het is het één of het ander, daar ben ik van overtuigd en ik heb tot nu toe geen voorbeelden gevonden die me ertoe brengen die visie los te laten.'

Bruinsma: 'Ook de stoelen van Donald Judd niet?'

Crowwel: 'Nee. Als Judd bezig is met die stoelen, is hij stoelen aan het maken, en geen kunst. Bij Judd loopt die scheiding dwars door de persoon heen. Dat kan gebeuren.'

Bruinsma: 'Dat lijkt nogal schizofreen.'

Crowwel: 'Dat lijkt zo, maar Donald Judd is voor zichzelf begonnen meubels te maken, heel eenvoudig. Dat hij dat doet binnen het domein, waardoor hij ook in zijn beeldende kunst gefascineerd is, die minimal-kant, is heel voorstelbaar. Hij maakt die meubels in eerste instantie voor zichzelf, in dezelfde geest als zijn andere werk...'

Bruinsma: 'In dezelfde geest...'

Crowwel: 'Ja, maar hij maakt die meubels niet met hetzelfde oogmerk als zijn beeldende kunst. Dat werk bestaat uitsluitend uit unica, terwijl het hem niet uitmaakt dat een serie van zijn stoeltjes exact dezelfde vorm en hetzelfde formaat heeft.

Maar je brengt me natuurlijk met een man als Judd bijna in moeilijkheden, omdat het probleem dat je aansnijdt daar in een en dezelfde persoon is vertegenwoordigd. Omgekeerd zou je van Rietveld in z'n vroege Stijl-periode, wel kunnen zeggen dat hij het domein van de beeldende kunst betreedt. Maar dat is bij Rietveld ook net niet gebeurd. Rietveld heeft nooit meubelen gemaakt als plasticen. Hij kende zijn meubelen grote plastische waarde toe vanuit de gedachte dat je in je leven meer naar een stoel kijkt, dan dat je er op zit. Dat is zo'n typische, pragmatische Rietveld-uitspraak, die al weergeeft waar hij mee bezig was.'

Bruinsma: 'Van de Rood-Blauwe stoel zou je kunnen zeggen dat het, meer dan een statement over zitten, een statement is over...'

Crowwel: '...over ruimtelijkheid. Dat is absoluut zo. Maar Rietveld was meubelmaker in hart en nieren; het zitten heeft hij nooit uit het oog verloren. Rietvelds stoe-

len zitten bijna allemaal fantastisch! Ik heb zo'n rood-blauwe, een hele oude, en ik zit er altijd heerlijk in. Ik leg wel 'ns een kusentje onder m'n kont, want hij zit hard, maar comfortabel. Voor de Zigzag stoel geldt hetzelfde, het zijn heel comfortabele stoeltjes. Dus de stoelen van Rietveld gaan nooit over de grens!

Er is waarschijnlijk geen object dat zo'n geliefd thema voor ontwerpers is als de stoel. Dat zal ook wel nooit ophouden. Het is een object dat heel dicht bij een primaire menselijke functie ligt, en dáár uitdrukking aan geven is natuurlijk fantastisch! Ik vind dat heel veel stoelen daar uitstekend in zijn geslaagd. Ze geven allemaal op een overtuigende manier uitdrukking aan dezelfde primaire functie! Al die objecten verwijzen naar hetzelfde: zitten.

Zodra je naar iets anders verwijst, overschrijd je wat mij betreft een grens. Zo'n slagroomhoortje, dat Verner Panton ooit heeft gemaakt, ja, dat vind ik zó trendmatig! Maar daarnaast heeft Panton de Zigzagstoel nog eens over gedaan, in polyester, en dat vind ik op zichzelf een fantastisch geïnspireerd antwoord! Dat is dan wél een bijdrage aan de eigentijdse ontwikkeling!'

Bruinsma: 'Mellini heeft van die zigzagstoel ook eens een nogal oneerbiedig re-design gemaakt...'

Crowwel: 'Dat vond ik mooie ontboezemingen van iemand die uiterst intelligent de Moderne Beweging becommentarieerde en er de betrekkelijkheid van wilde aantonen. Dat heeft hij heel spiritueel gedaan! Daar kom je vaak verder mee dan met Mendini's originele ontwerpen, vind ik...'

Bruinsma: 'Een interessant grensgeval is ook Joep van Lieshout. Hij maakt meubels en sanitair, en presenteert die als sculptuur. Zelfs in het museum blijkt het moeilijk om in zijn geval kunst en design uit elkaar te houden: een groot werk van Van Lieshout, een signaal-oranje tapkast, is door Boymans aangekocht. Niet uit het kunstbudget, maar uit het budget van de Huishoudelijke Dienst!'

Crowwel: 'Van Lieshouts mentaliteit sluit perfect aan op dergelijke contexten. De afdeling Facilitaire Zaken, die die tapkast nodig had, heeft 'm daarom ook betaald. Maar tegelijk is die tapkast een beeldhouwkunstig statement, en je merkt dan ook dat dat statement de functie van de tapkast continu in de weg zit! Het ding staat in een zaal, en door z'n knetterharde oranje kleur kan er in die zaal vrijwel niets anders meer gebeuren. Zonder Schadenfreude, overigens, maar het is haast een be-wijs voor wat ik altijd betoog: ik vind het

→

nog steeds een interessant statement en een mooi object in onze collectie beeldende kunst. Maar als ik een industrieel ontwerper of een interieurarchitect die opdracht gegeven zou hebben, zou ik een meubel hebben gekregen dat zich veel makkelijker voegt, zich niet zo snel tegen zijn omgeving keert. Dat is de kracht van het kunstwerk, dat het kan irriteren! Dat is wat beeldende kunst teweeg moet brengen, terwijl het bij een meubel niet mag. Een meubel dat irriteert, vervult zijn opdracht verkeerd! Wat ik het spannende aan werk als dat van Van Lieshout vind, is dat het zo doortrapt lijkt op iets anders, wat het juist dáárom niet is!! Van Lieshout is haast het beste bewijs voor mijn stelling dat beeldende kunst en design nooit helemaal samen kunnen vallen!

Bruinsma: 'Waarom is het zo belangrijk om die scheiding aan te houden?'

Crouwel: 'Ach, dat is... Dat vraag ik mezelf ook wel eens af. Dan denk ik: waar maak je je druk om, Frans Haks heeft natuurlijk volkomen gelijk! Maar dat heeft alles met m'n eigen inborst te maken. Ik heb zo'n absolute aandrang, telkens weer, om een zekere orde te scheppen. Zo heb ik m'n ontwerptaak altijd opgevat: proberen de dingen goed tegen elkaar af te zetten, zodat je weet wat het ene en wat het andere is. Daarom heb ik die drang om die dunne scheidslijn in de gaten te houden. Du moment ik die lijn overschrijd, raak ik in de moeilijkheden...'

Bruinsma: 'Waarom?'

Crouwel: 'Dat ligt aan m'n hele doen en laten. Ik kan niet buiten mezelf treden. In intellectuele zin ontstaat er langzamerhand een accepteren van de andere kant, maar dat hoeft m'n gevoel nog niet direct te raken! Ik kan zeer onder de indruk zijn van werk van collega's, waar ik eigenlijk niets van moet hebben. Ik bewonder dan de enorme virtuositeit, bij voorbeeld in het werk van Anthon Beeke, een goede vriend ook, al is het een soort werk dat helemaal niet bij me past. Er is dus een voortdurend gevecht tussen wat je in je appreciatie interessant vind, en wat je eigen opvatting is. Ik ben een functionalist die teveel last heeft gehad van esthetiek! Maar soms word ik, juist omdat ik iets heel anders mooi vind, weer sterk op m'n eigen uitgangspunten gedrukt!'

Bruinsma: 'Het gaat natuurlijk niet alleen om jezelf. Je neemt een standpunt in, omdat je er met hart en ziel in gelooft, maar ook omdat het ergens voor staat. Voor een mensbeeld, een maatschappijbeeld...'

Crouwel: 'Zeker, een maatschappijvisie zit er zeker onder. Wat mij zo fascineert in het Functionalisme is vooral de grote spiritualiteit. Mijn principiële idee - en daarin

hoop ik nog heel dicht bij de functionalisten te zitten - is dat dingen in zekere zin ordenend moeten zijn en een zo groot mogelijke helderheid moeten verschaffen aan de mensen. Vooral omdat de geestelijke ontplooiing van de mensen, de niveauverheffing in de samenleving, gediend is met die vorm van normaliteit, met die eenvoud-zonder-opsmuk van het Functionalisme. Dat zit heel dicht tegen de oude kloostergedachte aan: in barre eenvoud, in een pij gehuld, kom je het beste tot jezelf!'

Bruinsma: 'De geschiedenis leert dat slechts weinigen het klooster in gaan. En het worden er steeds minder...'

Crouwel: 'Je hebt volkomen gelijk. Ik behoor tot een zeer kleine minderheid!'

Bruinsma: 'Heb je nooit het gevoel gehad met je ideeën een beetje buiten je eigen tijd te raken?'

Crouwel: 'Ik heb daar nooit last van gehad. Ik heb af en toe wel eens gedacht: gatverdammé, het lijkt wel alsof ik hier in m'n eentje sta te lullen, maar ik heb er nooit wakker van gelegen. Omdat ik altijd het gevoel gehad heb dat het Functionalisme, na het Classicisme, de volgende grote stijl is. Het Functionalisme gaat terug op de tijd van de verlichting, en in zeker opzicht sluit het zelfs aan bij het Classicisme. In die zin omvat het meer dan de Moderne Beweging. Het Functionalisme vertoont een continue lijn vanaf het eind van de achttiende eeuw tot de dag van vandaag en is nog lang niet uitgepraat! Al die frutselarijtes er om heen zijn maar hele korte trendjes die de mainstream van het denken nauwelijks aantasten: dat is volgens mij nog steeds het Functionalisme, hoe het zich ook uit. Daarvan ben ik zó vast overtuigd, dat het me behoorlijk op de been houdt. Daardoor heb ik niet gauw het gevoel dat ik buiten de maatschappij sta.'

Bruinsma: 'Maar buiten je tijd: je ijkpunt, in je afscheidstentoonstelling, is je geboortjaar, 1928!'

Crouwel: 'Ja, dat is nu weer even extreem gesteld, omdat ik het weer 'ns heel duidelijk wilde maken. En dan probeer je de scherpste punten te vinden. Ik heb dingen uitgezocht die zuiver waren, integer, die je niet kunt beschuldigen van Art-Deco-achtige trekjes.

In mijn tentoonstelling laat ik de meubelen van Le Corbusier en Charlotte Perriand zien, die toevallig bijna allemaal in 1928 zijn ontworpen. Het was een dankbaar jaar. Ik haal daarbij een tekst aan van Le Corbusier, waarin hij die slogan gebruikt van het huis als 'machine om in te wonen', om de architectuur te bevrijden van onnodige ballast... Hij vraagt zich daar letterlijk af: is die machinale productie nou zo belangrijk, of gaat het om menselijke

spiritualiteit? En hij bekent zich tot de spiritualiteit! Op zijn hoogtepunt, eind jaren twintig, begin jaren dertig, toen het Functionalisme bij Le Corbusier op z'n scherpst was - hij is daarna eigenlijk beeldhouwer geworden - wordt hij beticht van 'machinedenken'. Maar wat hij deed, was zo geheel vanuit de menselijke geest gedacht, en juist helemaal niet vanuit het mechanische! Men interpreteert dergelijke one-liners altijd verkeerd: Le Corbusiers 'Woonmachine', Mies van der Rohe's 'Less Is More', Sullivans 'Form Follows Function', ze worden vaker geciteerd dan begrepen. Ik wil bij de oorspronkelijke bedoeling van die ideeën blijven! En ik heb altijd de behoefte gehad om dat in woord en geschrift heel duidelijk te stellen, omdat ik denk dat daarmee de zaak geholpen is!

Ik heb altijd in het onderwijs gezeten. Dat komt ook voort uit een behoefte om voor anderen heel erg duidelijk te maken hoe dit ten opzichte van dat staat. In de hoop dat de anderen daaruit hun eigen denkbeelden kunnen ontwikkelen, want ik ben er nooit op uit geweest om school te maken, absoluut niet!

Bruinsma: 'Nou ja, je bent een tijdlang het role model van jonge ontwerpers geweest...'

Crouwel: 'Ja, met Total Design hebben we natuurlijk een grote invloed gehad, maar het was toch niet met de bedoeling om echt school te maken...'

Bruinsma: 'Misschien niet de bedoeling, maar wel het effect.'

Crouwel: 'Misschien was het wel zo. Het bureau was in die tijd natuurlijk een behoorlijk sterke 'force'. Al was het alleen maar vanwege al die mensen die er gewerkt hebben! Maar je moet daarmee oppassen: ik heb me altijd sterk gemaakt voor de professionalisering van het vak, maar ik heb het begrip 'professional' nooit opgevat in de negatieve zin van the gunman, de huurling. Dat heb ik altijd de verschrikkelijke kant van het professionalisme gevonden. Ik heb geprobeerd om het professionalisme van de goede, nadenkende, kritisch ingestelde ontwerper te verdedigen.'

Bruinsma: 'Toch heeft het zo gewerkt: de ontwerpprofessional als een kille, analytische rasterfreak...'

Crouwel: 'Zal best, en zeker iemand als Renate Rubinstein heeft dat spook nogal opgepookt, maar, eh, als men mijn stukken leest, kan men mij niet van kilheid betichten, denk ik. Ik heb er altijd voor gepleit het vak ontwerper naar een bepaald niveau te brengen en het geaccepteerd te krijgen als specialisme. Want het werd niet geaccepteerd als specialisme! Je was altijd een aap, een moeimaker, een ingehuurde artiest, en dat is het slechtste wat je op dit

Affiche van de afscheidstentoonstelling

van Wim Crowel. Ontwerp: 8vo / Poster

for Wim Crowel's farewell exhibition. Design:

8vo.

'Ik had me voorgenomen om als opdrachtgever niet zo rigide om te gaan met de grafische vormgeving als ik zelf als vormgever had gedaan in het Stedelijk, dus niet het idee van afleveringen van een 'tijdschrift' binnen een strikt stramien. Maar ik heb twee condities gesteld: ik wilde niet onze Futura overboord gooien, en ik wilde in de opeenvolging van het drukwerk, de affiches, uitnodigingen en catalogi het instituut herkennen. Verder had men alle vrijheid om telkens iets nieuws te verzinnen. In eerste instantie hebben Mart Warmerdam en Reynoud Homan de vormgeving voor het museum gedaan. Zij vonden in de gesprekken met de conservatoren en met kunstenaars voortdurend aanleiding om nu eens met de Garamond, dan weer met iets anders te werken... Voor de individuele objecten heb ik de grootste bewondering, maar na een paar jaar heb ik de catalogi eens naast elkaar gelegd en we kwamen gezamenlijk tot de conclusie dat het uitgangspunt niet bereikt was. Er waren veel te veel afwijkingen, en zij vonden ook eigenlijk dat het zo moest! Daar heb ik respect voor, dus we zijn als goede vrienden uit elkaar gegaan.

Maar ik wilde toch ontwerpers hebben die een smoel aan het museum gaven, en niet alleen prachtige individuele catalogi maakten! De kunst is nummer één, maar het instituut is óók belangrijk! Toen kreeg ik het tijdschrift 8vo (octavo), van de gelijknamige Britse groep grafische vormgevers onder ogen, en ik dacht: verdorie, wat een compromisloos tijdschrift! Je zag aan alles dat het uit de school van Wolfgang Weingart, de vernieuwer van de Zwitserse typografie, kwam. Weingart heeft op een haast Memphisachtige manier de knuppel in het hoenderhok gegooid, maar is heel dicht bij de oorspronkelijke uitgangspunten van de Zwitserse typografie van de jaren twintig gebleven. Die school heeft in het buitenland grote invloed gehad, maar is in Nederland vrijwel niet doorgedrongen. Wat me in 8vo enorm aansprak, was dat 'huwelijk' tussen de Engelse pragmatiek en die vernieuwing van Weingart. Dus zij zijn voor het museum aan het werk gegaan, op basis van de oorspronkelijke uitgangspunten en met grote vrijheden voor de eigen invulling daarvan. Dat hebben ze waargemaakt. We maken een kleine tentoonstelling van hun werk. Ik vind het toch de moeite waard om bij mijn vertrek ook daarvan een overzicht te geven.'

Affiche van de afscheidstentoonstelling
van Wim Crowel. ontwerp 8vo /
Poster for Wim Crowel's farewell exhibition.
Design: 8vo

‘Alle door mensen gemaakte dingen die spiritueel tot stand komen, vormen een bijdrage aan een goede ontwikkeling van de samenleving’ / ‘All man-made things that come to exist out of spirituality, contribute to a well-developed community’

gebied kunt zijn!! Daar zie je ook het slechte van de beeldende kunst, die veel te veel in dat domein was doorgedrongen! Er werd veel gerommeld. Alleen al vanuit dat oogmerk was het goed dat het zaakje eens helder uit elkaar getrokken werd.'

Bruinsma: 'Het resultaat is wèl dat de discussie over het vak gereduceerd wordt tot de puur controleerbare aspecten van het ontwerpen...'

Crouwel: 'Ja, dat zijn natuurlijk de dingen die mij het meest hebben aangesproken... maar als dat tot routine leidt, is het mis. Ook in mijn tijd bij Total Design is een gedeelte van het werk in die routineuze hoek terecht gekomen. Als anderen dat dan ook nog gaan namaken - ja, dan is het hek van de dam! Ik zal niet ontkennen dat wij daar aan hebben bijgedragen... Maar het lag niet in onze bedoeling! Bij de functionalisten is het ook nooit de bedoeling geweest om tot grijze middelmaat te komen! Daarom heb ik zo'n waardering voor groten als Mies van der Rohe, Duiker en Van der Vlugt. Op mijn afscheidstentoonstelling probeer ik juist die dingen te laten zien.'

Bruinsma: 'Is vorm opvoedend?'

Crouwel: 'Ik heb lang gedacht dat we in die utopie konden geloven. Dat design, vormgeving, het maken van dingen - het woord 'vormgeving' wordt ook altijd verkeerd geïnterpreteerd - een bijdrage zou zijn aan een betere maatschappij, aan het vrij maken van mensen, aan zelfontplooiing, al die zaken. Dat is natuurlijk een utopie gebleken. We zijn wat dat betreft toch behoorlijk cynisch geworden. En langzamerhand geloof ik er zelf ook niet meer in. Maar ik heb heel lang innig gemeend dat vormgeving een bijdrage zou kunnen leveren, evenals goeie architectuur. Alle door mensen gemaakte dingen die spiritueel tot stand komen, vormen een bijdrage aan een goede ontwikkeling van de samenleving. Maar dat is maar zo'n klein machtje, vergeleken met alle andere machten op de wereld! Ik vind nog altijd dat je het goed moet doen, maar dat geloof in 'verheffing' heb ik niet meer zo. Ik vind wèl dat de macht van de vorm behoorlijk groot is, alleen in een andere betekenis dan de macht om een samenleving te veranderen. Dat vormgeving een psychologische factor is, daarvan ben ik overtuigd!'

Bruinsma: 'Je spreekt vaak over 'vormgeving' en 'vormgevers', in contexten waar je eigenlijk 'ontwerp' en 'ontwerpers' zou verwachten...'

Crouwel: 'Kijk, ik heb er in Delft altijd voor geijverd dat onze afdeling 'Industrieel Ontwerpen' ging heten, in plaats van 'Industriële Vormgeving' (Op 7 januari a.s. ontvangt Crouwel een ere-doctoraat op voordracht van de faculteit Industrieel

Ontwerpen). Ik heb altijd geprobeerd om het onderscheid tussen vormgeving en ontwerpen duidelijk te maken. Ontwerpen is de overall discipline en vormgeving is een van de subdisciplines. Dat mag in de praktijk wild door elkaar lopen, maar voor de theoretische benadering is het goed om het los van elkaar te zien. De ontwerper heeft kennis van een heel breed gebied, hij is bij uitstek integrator van zeer uiteenlopende processen. In de praktijk wordt aan een vormgever, vanuit zijn vakkennis en opleiding, vaak de begeleiding van het ontwerpproces opgedrongen. Dat is niet onlogisch omdat vormgevers sterk getraind zijn in creatieve processen. En ze kunnen goed improviseren. De ingenieurs, de materiaal-deskundigen en anderen die in een ontwerpteam meewerken zijn daarvoor, alleen al vanuit hun opleiding, minder goed geoutilleerd. Je moet over vormgeving als vak niet te licht denken! Maar het is een ander vak dan ontwerpen. In Delft hebben we altijd gemeend ontwerpers op te leiden, die niet beslist vormgever hoeven te zijn. In de praktijk zie je dat ze er vaak vormgevers bij halen. Het is niet voor niks dat de ontwerp bureaus die ontstaan zijn vanuit de Delftse discipline, altijd toenadering hebben gezocht tot de Eindhovense of de andere academies. Neem ninaber/peters/krouwel, van oorsprong een typisch Delfts bureau; dat heeft niet voor niets een Bruno Ninaber binnen gehaald. Wij hebben het in Delft altijd al mooi gevonden als industrieel ontwerpers de basisbeginselen meekregen van vormgeving, dat onze studenten na hun afstuderen wisten dat het een aparte discipline is, en dat ze het vooral niet zelf moeten doen! Zo extreem heb ik het wel eens gezegd!

Grafisch ontwerpen is een heel andere zaak. Daar liggen de techniek, het ontwerp en de vormgeving veel dichter bij elkaar. Het is een veel eenvoudiger proces. Industrieel ontwerpen is zoveel ingewikkelder!'

Bruinsma: 'Je ziet bij de grafisch ontwerpers een steeds grotere verbreding van hun discipline...'

Crouwel: 'Heel slim ook van ze om hun organisatie bNO te noemen! Ze grijpen over hun grenzen heen, er is grensvervaaging, wat ik soms wel eens jammer vind. De academies hebben daar heel hard aan bijgedragen. Je weet dat het mij een doorn in het oog is dat de academies nog steeds vrije en toegepaste vakken bij elkaar geven. Ik vind dat dat niet bij elkaar hoort. Aan één kant is het goed dat ze zich in de opleiding dicht in elkaars buurt bevinden, maar mij ware het liever dat die scheiding ietsje sterker was, want kunstenaars en vormgevers worden tot zulke verschillende vakken opgeleid! De één wordt tot absoluut isolement opgeleid, en de ander moet in de maatschappij staan en moet het altijd met

anderen klaren! Ik zou wensen dat in de academies die twee 'blokken' wat meer op zichzelf komen te staan. Dicht genoeg bij elkaar om de raakvlakken te behouden, om ontmoetingen mogelijk te maken, bijvoorbeeld in een Studium Generale. Maar nu is het zo dat vooral in het begin van de opleiding die scheiding tussen vrije en toegepaste kunsten vrijwel niet bestaat! Daar kom ik dan - het is intussen een oud verhaal - tegen in opstand. Het is een ontwikkeling die enerzijds in Nederland tot een grote vrijheid heeft geleid, en beslist heeft bijgedragen aan de grote naam die het Nederlandse grafisch ontwerpen in het buitenland heeft gekregen. Anderzijds heeft het ook geleid tot een grote onduidelijkheid over het vak. Sommigen mogen dat heerlijk vinden, maar ik vind het lastig. De mensen worden opgeleid met het idee alsof het allemaal één pot nat is! Ik denk dat het leven van de beeldende kunstenaar een heel ander, veel harder, veel eenzamer leven is dan dat van degene die op het toegepaste vlak werkt. Dat moet in de opleiding tot uiting komen!'

Bruinsma: 'Als ik naar jonge ontwerpers en jonge kunstenaars kijk, zie ik vaak grote overeenkomsten in mentaliteit en werkwijze. Kunstenaars en ontwerpers gebruiken dezelfde motivaties: wij zijn beeldenmakers, en of die beelden ingezet worden in een autonome of een toegepaste context, is vers twee...'

Crouwel: 'Als dat zo zou zijn, vind ik het zó oppervlakkig! Ik zou het zo'n teloor-gang vinden van de beeldende kunst! Het zou namelijk betekenen dat de beeldende kunst ook een functie heeft, maar kunst heeft geen functie. De enige functie van kunst is: er zijn.'

←

De tentoonstelling '1928: Schoonheid en transparantie, logica en vernuft' is te zien in Museum Boymans-van Beuningen tot 9 januari 1994.

